

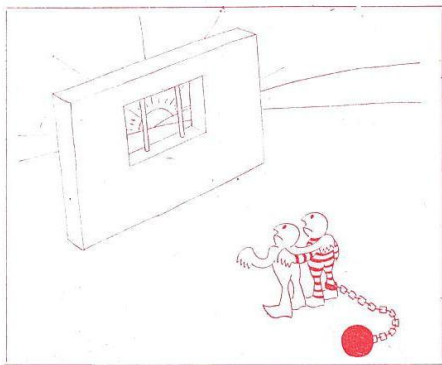
Sazdana kao knjiga suprotnosti, *Tapija o Izvoru* ide dalje i pita o nadi, o spasenju, o onome što bi možda bilo sposobno da uspori bar uspon ne-vremena. Šta je to što bi moglo da ukine neistoričnost, da iznova osnaži jezik, da ukloni, na kraju krajeva, mrki plašt, zaborava sa Izvora?

Milan Komnenić traga za osloncem. Traga za onim što bi bilo sposobno, bar u mogućnosti, da razori sadanje; da poništi ili bar učini ekscentričnom osovinu oko koje se sve ubrzanije vrti savremeni svet, jednostavno da otemelji i ponovo otvori presahli Izvor. Gde se krije trag tog oslonca? Da li je pitanje što ga pesnik pita ispravno: *Vode li nas puti opet u dubine?*

Sa stalnom sumnjom u ljubav i nad njom, Komnenić naglašava svoje nepoverenje u nju, u to da je ona traženi trag. On je svodi neprestano, iz jednog poetskog konteksta u drugi, na puki, prazni čin snošaja, čin bez ikakvog ljudskog dostojanstva (!), čin koji je sve više i više opterećen silama savremenog načina življenja te tako odviše slab da bi izdržao teret, da bi na dugoj i tegobnoj stazi otkrivanja zaboravljenog Vrela uspeo da bude neprekidan putokaz. Isto vreme, ni neki teocentrički trag ne bi mogao da udovolji tom zadatku, jer u samom sebi već sadrži jedno razorno protivrečje. Jer: boga ustoličavamo samo zato da bismo ga razorili. Nema takvog apsoluta, traga dalje Komnenić, koji bi poput nekog božanstva mogao da danas zameni Izvor, da ispuni svet kao nepostojeće. Ukazujući na jednu mogućnost, pesnik ipak zadržava nešto od vere. I tu je opravdanje toga zašto poezija, ipak, postoji. Potpuna sumnja u veru je ukida, obesmišljava je. Nepotpunost Komnenićeve sumnje nalazi se u jednoj »prilježnosti« za traganjem. No, ni ta »prilježnost« još uvek nije do kraja iskušana. To je prilježnost pauka koji tka, pisca koji gubeći poverenje u savremeni svet ipak uporno i dalje piše, jer:

Gramatički beskraja će možda postati nekakvo spasenje!

Neokonačano iskušavanje ove mogućnosti, neokonačano već stoga što ona unapred uključuje u sebe *beskrajinost*, potrže odmah za tim poetski iskaz, sa kojim i završava sve-

ska koju sam ovde pokušao ukratko, odviše šturo i pojednostavljeno, da prikazem i sažeto prokomentarišem, o neumitnosti koja nas čini beznadnim, ali u nekoliko i utešnim: *pod dva neba razbraduje (se) lice iste sudbine*. Čovek koji traga za osloncem je raspet između, između »dva neba«, pod kojima se raskriva lice »iste sudbine«.

Jer živi se unazad koliko unapred, ako to dvoje Veoma nije isto.

(str. 107)

Posledica za samu poeziju ovog pesničkog formulisanja »večnog povratka istog« je poznata. Za Milana Komnenića ostaje pitanje, koje sledi iz njegovog svojevrsnog, ali do kraja nedokučivog odgovora na pitanje o tome kako se zbiva zaborav Izvora, naime,

o tome šta ostaje čoveku da čini u vremenu, ne-vremenu, u kojem nedostaje Izvor, kuda se dalje treba uputiti u pisanju i sa pisanjem.

Jovica Aćin

MIRJANA STEFANOVIĆ: »STRICKALICE«

Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, 1972.

Poetska proza za decu Mirjane Stefanović samo upotpunjuje njen ranije započeti rad u okvirima naše tekuće dečje književnosti. To ne znači da ova knjiga, mada na neki način zaokružuje prethodne dve, nije korak napred u stvaralaštvu za najmlađe. Dečiji svet u *Strickalicama* traži svoju punu afirmaciju u poetskom izmišljanju i domišljanju, u neobaveznom poetskom časkanju.

Podeljena u tri tematske celine, ova knjiga se razvija između dve krajnje tačke: od čiste i izvanredne poetske proze (*Ja mislim, i ti misliš, mi mislimo...*) do nepretencioznog izmišljanja i časkanja sa bezbrojnim inovacijama u okviru jezika. Pesnikinja je shvatila da je jezik književnosti za decu osiromašen, da je artifičijelan, da je sparušen. Njena pesnička invencija sa izvanrednim osećanjem za jezičku melodiju, melodiju modernu, ponudila nam je bezbroj novih jezičkih tonova i sprega. Naravno da se ne stiče utisak da su te jezičke inovacije same sebi svrha. One su, u stvari, ključ za vrata novih urbanih poetsko-maštarskih prostora. Često zanesena jezičnim igrama i smicalicama, pesnikinja je, možda i nesvesno, ulazila u takve neobične maštarske igre kakve mi danas retko vidamo. Te igre imaju svoj kontekst; mada nestvarne, one čvrsto stoje na tlu našeg života (*Molbe i zahtevi, Odlukarnica, Dva danasovca* itd.)

Prvi deo knjige, *Vreme dugmetanja*, poetski je dijalog, dijalog koji je izveden iz ravnoteže, pa mu je ravan pomena. Na moguća pitanja čuete nemoguće odgovore, i obrnuto. Ali, taj dijalog ponekad, i onda je najbolji, odražava situaciju sagovornika, kao u priči *Kroz surovi cugeher*. Junaci *surovi cugehera* upetljali su se u nemile okolnosti oblačenja jednog složenog zimskog kaputa. Tu osim dijaloga nema ničega, ali situacija je data slikovito, dinamično.

U drugom delu *Strickalica* izuzetna je priča *Crno i belo mače*. Najednom u tom moru nemogućeg jezičkog talasanja kao biser je blesnula priča ispričana sasvim klasično, kao bajka, ali kao sažeta bajka. Bajka kakvu bi mogao ispričati moderan čovek. Nastojeći da stvori u modernom ambijentu elemente folklorne fantastike, pesnikinja nam nudi planine za spavanje, sobe na duvanje, drvo iz kesice, polja na sklapanje, dumišli priče. Ti elementi nisu sami sebi cilj, već se razvijaju i grade celine čas anegdotskog, čas poetskog karaktera.

Put u šnajderiju je treći deo *Strickalica*. Kakav je taj put i kuda vodi? *Put u šnajderiju* vodi nas u svet priča koje su, pre svega, najbližnje klasičnoj priči. Ali to nije ona stereotipna priča za decu, jer u priči Mirjane Stefanović (*Svi su prinčevi isti*) u život dolazi princ proteran iz bajke, princ bez uloge, princ koji može da se zaposli u obdaništu, ali samo pod uslovom da deci ne priča bajke o prinčevima. Svet dečije mašte pomera se, on nije više na onim koordinatama na kojima je nekad bio, on se razvija živeći u surovoj, svakodnevnoj stvarnosti.

Ono o čemu bi najviše trebalo pisati, ono što bi zahtevalo jednu iscrpniju analizu, to je jezik ove knjige. Stiče se utisak da je u slučaju Mirjane Stefanović ta velika mogućnost jezičkih kombinacija, koje često imaju samo zvukovne kvalitete, nametnula jedan dinamičan stil, to su bujice reči, reči koje sobom nose muziku. U tim relacijama poduhvat pesnikinje je najdalje otišao. I baš taj stilski potok učinio je da nam neprestano pomeranje, pretapanje, realnog i nadrealnog plana izgleda uverljivije, slikovitije i dublje.

Treća knjiga za decu Mirjane Stefanović možda odista znači i završetak jednog izuzetno nadarenog jezičkog eksperimenta u okvirima određene literature. Jer, posle ove knjige stvarno izgleda da se nekad dalje, u tom smislu, ne bi moglo.

Predrag Čudić

ZVONIMIR MRKONJIĆ: »KNJIGA MIJENA«

»Razlog«, Zagreb, 1972.

Evo nas pred sveskom koja se slovi kao *knjiga mijena*. Njen autor, Zvonimir Mrkonjić (1938), inače, svakako, jedan od najistaknutijih i, za mene, najinteresantnijih savremenih hrvatskih pesnika (koji je, između ostalog, isto tako, načinio i niz veoma umišnih eseja — kako tematskih tako i kritičkih — i prevoda iz francuske, nemačke i engleske književnosti; u poslednje vreme je vredna pažnje njegova dvosveščana svojevrsna »antologija« hrvatskog pesništva danas, s nazivom *Suvremeno hrvatsko pesništvo*), sabrao je u njoj određeni broj svojih pesama nastalih, počev od 1957, u različitim periodima i iz različitih pesničkih ishodišta. Prvi putokaz za objašnjenje onoga što se mislilo s *mijenom* postaje vidljiv. Knjiga mijena se najpre iskazuje kao *knjiga mijena*.

Promena (mijena) uvek pretpostavlja drugo i drukčije. Pisati drugo i drukčije ne znači menjati smisao onog nedosežnog jednog i istog, nego, naprotiv, pokazivati njegovu univerzalnost. Ovim je prevashodno rukovodeni model pisanja koji se raskriva u naslovljenoj svesci. U najcelovitije izvedenom krugu pesama *Noćna straža*, pesnik pita o cilju *mijene*, pretvaranja:

... za kim se prevrćeš bujičnom posteljom...?

Koju zajedničnost traži pesnik u onome gde počiva čista bujica? Na bujicu se pristaje da bi se osvetlila mrklina nedosežnog, nevidljivog. Sveobuhvatajućeg univerzalnog smisla. Potrebno je da se prepusti *mnoštvo* zvezda i iscrpe njihov rastrčkani sjaj da bi se progladalo prostranstvo koje one ne obasjavaju, da bi se progladala »dublja tmina«. Odgovor koji sledi ob-razlaže smisao *mijene*.

... Ali, pregorjet nam je sjaj zvezda da bismo kroza nj progladali dublju tminu.

Samo ono što se uzajamno suprotstavlja omogućava potpuno jedinstvo, naime, kroz različito se dopire do neprekosnoveno istog. Tako, u prvom redu, *Knjiga mijena* snažno ukazuje na neospornu potrebu *mijene* i njenu neprestanost. No kada je reč o pesništvu, *mijena* je staza kušnje kojom bi morao da prođe svaki pesnik da bi domašio istinsku samosvojnost i autentičnost vlastitog pevanja. Ustoličavajući *mijenu*, Zvonimir Mrkonjić, pesnik zaista visokog poetskog i poetičkog obrazovanja (koje je danas ipak neophodno za svakog onog koji hoće iole ozbiljnije da piše poeziju i plodno komunicira sa modelima pisanja različitim od njegovog sopstvenog) u šta nas uveravaju i njegove ranije knjige pesama i eseja, uspostavlja nešto što se sasvim slobodno može nazvati pesničkom *tolerancijom* sveta što ga (hellerlinovski) pesnički nastavlja čovek. Potrebu protivstavljanja koje je *mijena* pesnik još jednom, ali sada na najistaknutijem mestu knjige, kao poslednji izričaj u knjizi, oslovljava, i veli:

Protuslovne vjeđe spasavaju san.

Ovaj gusti pesnički iskaz, za čije bi razumevanje i tumačenje bila potrebna možda čitava jedna nova knjiga, ukazuje svojim »prijesnim jezikom« na to da se jedini spas sna, tog poziva pesnika, nalazi u protivrečnosti sveta i poezije. Pesništvo je u protivrečnosti, ono je, naime, uvek u drugom i drukčijem, u avanturi jezika koji čini da se u istom